

Яцур Павло Олександрович,

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Демиденко Володимир Олексійович,

професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Роль конституційного суду в забезпеченні прав людини під час воєнного стану в Україні відіграє важливу та складну функцію, яка заснована на взаємодії конституційних норм, міжнародних стандартів та практики судового контролю. В контексті воєнного стану, коли зазвичай обмежується деякі права та свободи громадян у інтересах національної безпеки та громадського порядку, роль конституційного суду стає критичною для забезпечення балансу між потребами держави та захистом основних прав і свобод осіб[1]. Конституційний суд виступає важливим органом, що забезпечує виконання конституційних гарантій прав людини, навіть у надзвичайних обставинах.

У контексті сучасної проблематики воєнного стану в Україні, роль конституційного суду набуває особливого значення. Воєнний стан часто супроводжується обмеженням деяких прав і свобод громадян, щоб забезпечити національну безпеку та громадський порядок. Зокрема, під час воєнного стану може бути обмежено такі конституційні норми:

1. Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла;
2. Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції;
3. Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України;
4. Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом;

5. Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань;

6. Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

7. Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування;

8. Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності;

9. Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом;

10. Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується;

11. Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів;

12. Стаття 53. Кожен має право на освіту[3,4].

У таких умовах, конституційний суд відіграє важливу роль у контролі за законністю і обґрунтованістю заходів, що вживаються владою. Він забезпечує, щоб будь-які обмеження прав були обмеженими, необхідними і відповідали вимогам Конституції.

Перш за все, конституційний суд має на меті забезпечення дотримання конституційних принципів та гарантій у будь-яких обставинах, включаючи воєнний стан. Він виступає як орган конституційного контролю, перевіряючи законність і відповідність конституційним нормам ухвалених заходів, що обмежують права та свободи громадян у цей період. Це означає, що конституційний суд має право на розгляд конституційності законів, указів та інших нормативних актів, що регулюють порядок дій під час воєнного стану.

Досвід України показує, що важливою функцією конституційного суду є захист прав людини в умовах воєнного конфлікту[1]. Наприклад, під час Російсько-української війни на сході України та пізніше у повномасштабній війні, конституційний суд України активно втручався у справи, що стосуються порушень прав людини, таких як незаконне утримання, катування та інші форми недозволеного втручання у права осіб. Це свідчить про те, що конституційний суд відіграє роль гаранта захисту прав людини під час воєнного стану.

Крім того, конституційний суд в Україні також має важливу функцію у визначенні обсягу прав та обов'язків органів влади та правоохоронних органів у період воєнного стану. Це стосується, зокрема, питань повноважень щодо затримання, обшуку, заборон на діяльність, а також механізмів судового контролю за такими заходами.

Також немаловажливу роль відіграє судова гілка влади, на яку покладено функцію здійснювати правосуддя. Саме тому особливу увагу слід звернути на те, щоб обмеження прав були чітко визначені законом, забезпечена можливість оскарження таких обмежень у суді, а також щоб інформація про їх застосування була доступна для громадськості та піддавалася контролю міжнародними органами. Цього можна досягти шляхом забезпечення судового контролю за законністю обмежень прав і свобод під час воєнного стану[2]. Тобто важливим завданням залишається забезпечення справедливого судочинства, включаючи доступ до незалежних і справедливих судів, оскільки правосуддя є основним принципом правової держави[2]. Необхідно гарантувати, щоб умови воєнного стану не впливали на незалежність та об'єктивність судових рішень, а судові органи мали можливість виконувати свої обов'язки відповідно до закону та міжнародних нормативних актів.

Отже, Конституційний Суд в Україні відіграє ключову роль у забезпеченні прав людини під час воєнного стану, особливо у контексті сучасних викликів та проблематики, пов'язаної з воєнним станом в країні. На основі конституційних норм та міжнародних стандартів прав людини, Конституційний Суд відстоює принципи правової держави та гарантує збереження та захист прав та свобод громадян навіть у надзвичайних обставинах. У своїх рішеннях та рекомендаціях, Конституційний Суд звертає увагу на дотримання законності та принципів справедливості в діяльності влади та органів правопорядку під час воєнного стану. Важливою функцією Суду є перевірка конституційності нормативних актів, прийнятих у період воєнного стану, з метою уникнення порушень конституційних прав та свобод громадян. Досвід України підтверджує, що роль Конституційного Суду важлива для забезпечення правового режиму воєнного стану та захисту прав людини в умовах конфлікту.

Список використаних джерел

1. НаливайкоЛ. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану. Наукові інновації та передові технології. 2024. No 3 (31). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-622-635](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-622-635)(дата звернення: 30.04.2024);

2. ПівненкоЛ.В. Проблемні аспекти реалізації права на судовий захист в умовах воєнного стану. New ukrainian law. 2023. No 1. С. 137–

143. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2023.1.17>(дата звернення: 30.04.2024);

3. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015р. №389-VIII: станом на 19 жовт. 2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>(дата звернення: 30.04.2024).